

דעות

כל דיון עתידי על השטחים חייב לכלול את השאלה: מי יישא בעלויות?

שאול אריאלי • ראש קבוצת המחקר "תמרור-פוליטוגרפיה" העוסקת בסכסוך

הישראלי-פלסטיני

20:00 • 24 בינואר 2026

בדיון הציבורי בישראל מקובל לעסוק ביהודה ושומרון במונחים של ביטחון, זהות, היסטוריה, זכויות אזרח, אמונה. לעתים רחוקות נבחנת ההתיישבות הישראלית שם דרך הפריזמה הפשוטה, הבלתי-אידיאולוגית של כלכלת מדינה: מי משלם, כמה, ומי מקבל. בדיקה של תרומת מס ההכנסה הישיר אל מול ההשקעה הממשלתית מגלה תמונה חדשה, ובעיקר חריגה, גם בהשוואה לפריפריה החברתית-כלכלית שבתוך הקו הירוק.

האוכלוסייה הישראלית באיו"ש מהווה כ-5% מכלל אוכלוסיית ישראל. זהו מיעוט דמוגרפי, שחלקו במס ההכנסה נמוך בהרבה מחלקו היחסי באוכלוסייה, ומוערך על פי אומדן נתוני רשות המסים ב-1.5%-2.0% מהכנסות המדינה ממס הכנסה. הפער הזה אינו מקרי, ואינו תוצאה של אפליה או כשל סטטיסטי, אלא של מבנה חברתי-כלכלי ייחודי ושל מדיניות ציבורית יקרה, שנבנתה לאורך שנים והתקבעה כמעט ללא דיון תקציבי פומבי.

תרומת מס ההכנסה לנפש באיו"ש מוערכת ב-4-6 אלף שקלים בשנה. בפריפריה בתוך הקו הירוק, גם ביישובים באשכולות החברתיים הנמוכים, התרומה גבוהה יותר ועומדת על כ-8-10 אלף שקלים

לנפש. במרכז הארץ: 18-20 אלף שקלים. הפער מתחדד עוד יותר כשבוחנים את הנתונים ברמת משק הבית. בשל העובדה כי שיעור החרדים באיו"ש גבוה פי 3.5 משיעורם בישראל, משפחה ממוצעת באיו"ש מונה כ-4.9 נפשות, לעומת כ-3.7 בישראל כולה.

מס הכנסה נגבה מיחידים עובדים, לא ממשפחות, ולכן ככל שמספר התלויים גבוה יותר ושיעור ההשתתפות בתעסוקה נמוך יותר, כך נשחק בסיס המס. דירוגם של היישובים החרדיים הגדולים, מודיעין עלית וביתר עלית, ועוד כמה יישובים קטנים, באשכול החברתי-כלכלי 1 ו-2 הנמוכים ביותר, הוא הסיבה לכך ש-35% מתושבי איו"ש כלל לא משלמים מס הכנסה (לעומת 20% בישראל). מנגד, בשל ירידה דרמטית באחוז החילונים באיו"ש בעשור האחרון, ביישובים המדורגים באשכולות העליונים — מ-35% ל-24% בשלושת האשכולות המממנים (7-10) — נמצאים 41% מאוכלוסיית ישראל לעומת 21% בלבד מתושבי איו"ש.

על פי נתוני הלמ"ס, התוצאה היא תרומה שנתית ממוצעת של כ-25 אלף שקלים למשק בית ביהודה ושומרון, לעומת 35-40 אלף שקלים בפריפריה וכ-60 אלף שקלים במרכז. הפער אינו נובע רק מהכנסה נמוכה יותר, אלא גם משיעור גבוה של נקודות זיכוי, תעסוקה חלקית, ובעיקר ריכוז חריג של אוכלוסיות באשכולות החברתיים-כלכליים הנמוכים, לצד ייצוג חסר של אשכולות 7-10 באיו"ש, שהם עמוד השדרה של גביית מס ההכנסה בישראל.

תושבי יהודה ושומרון משלמים הכי מעט מס הכנסה ומקבלים הכי הרבה מהמדינה. כן, גם בהשוואה לתושבי הפריפריה בתוך הארץ

מן העבר השני של המאזן נמצאת ההשקעה הממשלתית. כאן התמונה מתהפכת. לפי נתוני משרד האוצר ההוצאה הציבורית לנפש ביהודה ושומרון מוערכת ב-22-26 אלף שקלים בשנה, לעומת 18-

20 אלף בפריפריה ו-13-15 אלף במרכז. גם ההשקעה לילד גבוהה משמעותית: 25-30 אלף שקלים בשנה לילד באיו"ש, לעומת 21-23 אלף בפריפריה ו-17-19 אלף במרכז. אלו פערים של עשרות אחוזים, שאינם מוסברים בצרכים חברתיים חריגים אלא בעלויות מבניות.

חשוב להדגיש, כי הפער אינו משקף שירותים איכותיים יותר. להפך. הוא נובע מפוזר קיצוני באיו"ש של מאחזים, חוות ויישובים קטנטנים, מהקמה ותחזוקה של מערכות חינוך קטנות ויקרות, מהסעות ארוכות ומתשתיות כפולות. כלומר, לא מדובר במדיניות רווחה אלא במדיניות התיישבות שמחירה גבוה במיוחד.

כאשר מחברים את הנתונים מתקבלת תמונה חד-משמעית: משק בית ממוצע במרכז הארץ מצוי במאזן פיסקלי חיובי או מאוזן. משק בית בפריפריה הוא צרכן תקציב נטו, אך בסדרי גודל המוכרים והנסבלים במדינת רווחה. משק בית ביהודה ושומרון, לעומת זאת, מקבל מהמדינה כ-115-120 אלף שקלים בשנה, ותורם כ-25 אלף בלבד במס הכנסה. זהו גירעון של כ-90 אלף שקלים למשק בית, פי שלושה ואף יותר מזה של הפריפריה, המכוסה על ידי משלמי המסים בתחומי הקו הירוק.

לנתונים הללו, שאליהם מצטרפים נתונים רבים שלא פורטו בתחום הביטחון והכלכלה, יש משמעות רחבה החורגת מהוויכוח האידיאולוגי. כל דיון עתידי על הרחבת ההתיישבות, על החלת ריבונות או על שינוי מעמד השטח, מחייב לכלול גם את השאלה הפשוטה אך המושתקת: מי נושא בעלות ומי מממן לאורך זמן את ההחלטות המדיניות. ההתעלמות מהממד הפיסקלי אינה ניטרלית; היא בחירה פוליטית. מדינה רשאית לקבוע סדרי עדיפויות, אך אינה יכולה להתעלם מהחשבון. במקרה של יהודה ושומרון, החשבון ברור: תרומה נמוכה, השקעה גבוהה וחריגה מתמשכת מהאיזון שמאפיין גם אזורים מוחלשים אחרים בישראל.

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר |
רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל
© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ